

Dost'! Dosta!

Prekonaj predsudky – spoznaj Rómov!

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

EUROPEAN
UNION

UNION
EUROPÉENNE

Úrad vlády Slovenskej republiky

Dost'! Dosta!

Prekonaj predsudky – spoznaj Rómov!

Text pripravila Informačná kancelária Rady Európy v Bratislave a je prekladom časti anglickej verzie materiálu, ktorý Rada Európy vydala v spolupráci s Európskou komisiou k rómskej kampani Dosta pod názvom: *Dosta! Enough! Go beyond prejudice, discover the Roma!*

Preklad: Mgr. Elena Gallová Kriglerová

Recenzent: Mgr. Marek Hojsík

Redakcia prekladu do slovenčiny: Informačná kancelária Rady Európy v Bratislave

Edícia:

Žijeme v EÚ

Vydal:

Ševt, a. s. pre Úrad vlády Slovenskej republiky

Tel. 02/53 41 61 81-6

Grafická príprava:

Ševt, a. s.

Tel. 02/53 41 61 81-6

Vytlačila tlačiaren:

Ševt, a. s.

Tel. 02/53 41 61 81-6

ISBN: 978-80-8106-008-3

Dost'! Dosta!

Prekonaj predsudky – spoznaj Rómov!

Je toto stereotyp?

Ako bojovať proti stereotypom voči Rómom

INDEX:

1. Stereotypy a predsudky
2. Anticigánizmus a romofóbia
  - a) Antisemitizmus, anticigánizmus a romofóbia
  - b) Aspekty romofóbie
3. Prekonávanie romofóbie
  - a) Úloha médií
4. Je toto stereotyp?
  - a) Stereotyp č. 1: Rómovia sú „len“ Cigáni
  - b) Stereotyp č. 2: Kočovníctvo
  - c) Stereotyp č. 3: Hudba a tanec
  - d) Stereotyp č. 4: Veštenie
  - e) Stereotyp č. 5: Tradičné remeslá
  - f) Stereotyp č. 6: Zvyky
  - g) Stereotyp č. 7: Oblečenie
  - h) Stereotyp č. 8: Čistota
  - i) Stereotyp č. 9: Náboženstvo
  - j) Stereotyp č. 10: Ženy
  - k) Stereotyp č. 11: Deti
  - l) Stereotyp č. 12: Finančná situácia
  - m) Stereotyp č. 13: Vzdelávanie
  - n) Stereotyp č. 14: Zamestnanosť
  - o) Stereotyp č. 15: Bývanie
  - p) Stereotyp č. 16: Rómovia a spoločnosť
5. Závery

Stereotypy a predsudky

Stereotypy a predsudky sú spôsoby, akými kategorizujeme svet okolo nás.

Podľa definície uvedenej v Cambridgskom slovníku stereotyp je „*ustálená predstava o tom, aké veci alebo ľudia, sú, najmä v prípadoch, ak je táto predstava nesprávna.*“

Podľa toho istého slovníka je predsudok „*neférový a neodôvodnený názor alebo pocit, najmä ak vzniká bez dostatočného uváženia alebo bez adekvátnych znalostí.*“ Inými slovami, **stereotypy** sú určitou formou predpojatosti a klišé. V prípade **predsudkov** zas ide skôr o iracionálne pocity, strach a antipatiu. Môžu sa chápať ako filtre, ktoré nás chránia pred pretlakom informácií a umožňujú nám posudzovať ľudí, ktorých osobne nepoznáme alebo ktorých poznáme len povrchne: predsudky teda určitým spôsobom skresľujú naše vnímanie reality.

V tomto zmysle by sa dalo tvrdiť, že stereotypy a predsudky plnia v našom živote pozitívnu úlohu, lebo nám umožňujú rýchlo sa rozhodnúť. Veľmi často sa však využívajú na ospravedlnenie a podporu názorov a hodnôt majoritnej spoločnosti. To, čo je „spoločné“ pre majoritnú populáciu, sa považuje za normálne. Na druhej strane konanie ľudí z iných sociálnych skupín alebo príslušníkov menšín sa vníma ako menejcenné, ak nie je v súlade s normami majoritnej spoločnosti. Jednou z najvýraznejších charakteristík predsudkov a stereotypov je, že sú dielom „**mocných**“ a aplikujú sa na „**slabých**“, ktorí nemôžu ovplyvňovať, ako ich vnímajú iní, a ani nemajú možnosť túto predstavu zmeniť. Všeobecne sa predpokladalo, že stereotypy sú obyčajne pravdivé. Ak sa

ukáže akýkoľvek aspekt stereotypu ako pravdivý, tento aspekt posilňuje a potvrdzuje celkový stereotyp.

Stereotypy využívajú predovšetkým médiá a politici. Ak sa hrá s kartou negatívnych pocitov alebo strachu, dáva to väčšiu šancu vyhrať voľby alebo si zabezpečiť predajnosť novin. Ľudia obvykle používajú stereotypy na zadefinovanie a ospravedlnenie status quo. Tí, ktorí trpia v dôsledku stereotypov, nie sú tí, ktorých negatívne pocity sa zneužívajú (médiami alebo politikmi), ale práve tí, ktorí sú zobrazovaní v negatívnom svetle – tí, o ktorých sa stereotypy vytvárajú.

Anticigánizmus a romofóbia

Na Slovensku ešte stále neexistuje ustálený pojem, ktorý by komplexne pomenoval javy súvisiace s predsudkami a stereotypmi voči Rómom; pravdepodobne to súvisí s tým, že takéto postoje sa považujú za natoľko bežné a tvoriace súčasť spoločenskej normy, že ani nepotrebujú samostatné pomenovanie.

Anticigánizmus a romofóbia obvykle znamenajú to isté:

...určitý typ rasistickej ideológie. S ostatnými typmi rasizmu je táto ideológia vzájomne prepojená, pričom niektoré aspekty sú spoločné, iné odlišné. Romofóbia je komplexný sociálny fenomén, ktorý sa prejavuje násilím, nenávisťnými prejavmi, zneužívaním a diskrimináciou v jej najviditeľnejšej podobe.

....je to veľmi špecifická forma rasizmu, ideológia rasovej nadradenosti a forma neľudského zaobchádzania. Môže mať aj formu

inštitucionalizovaného rasizmu. Je posilňovaná dlhodobou diskrimináciou v minulosti a bojom o mocenské pozície, ktoré zvýhodňovali majoritné skupiny. Je postavená na imaginatívnom strachu, negatívnych stereotypoch, mýtoch a na neustálom popieraní dlhotrvajúcej histórie diskriminácie Rómov.¹

Pojmy anticigánizmus, „antigypsism“ a romofóbia sa vo svojom obsahu neodlišujú, skôr sa odlišujú v používaní. „Anti-Gypsism“ sa používa predovšetkým na medzinárodnej úrovni. Niektorí Rómovia, predovšetkým z východnej Európy, uprednostňujú pojem „anticigánizmus“, keďže slovo „Cigán“ sa v týchto krajinách používa častejšie. Aj pojem Cigán, aj „Gypsy“ sú vo svojej podstate pejoratívne, preto odborníci radšej odporúčajú používať slovo romofóbia.

---

¹ Zdroj: Valeriu Nicolae, ergonetwork, celú verziu tejto definície od tohto autora možno nájsť na <http://www.ergonetwork.org/antigypsyism.htm>

Dokumentačné centrum nemeckých Rómov a Sintov a Spolková asociácia Sintov a Rómov iniciovali prípravu materiálov vo viacerých spolkových krajinách prípravu materiálov pre školy a vzdelávacie inštitúcie. Tieto materiály sú zamerané na diskusiu a analýzu rasizmu a pracujú s existujúcimi klišé a predsudkami voči Sintom a Rómom. Zároveň slúžia na opísanie a analýzu histórie genocídy Sintov a Rómov v období národného socializmu. Asociácia nemeckých Rómov a Sintov v spolковой krajine Bádensko – Württembersko jednak z vlastnej iniciatívy, ale aj v spolupráci so školami a inými inštitúciami rozbehli viaceré aktivity analyzujúce „anticigánizmus“. Európske fórum Rómov a kočovníkov (ERTF: www.ertf.com) pracuje na vlastnej definícii tohto fenoménu.

Antisemitizmus a anticigánizmus

V celej Európe boli v minulosti Židia a Rómovia menšinami, ktoré najviac trpeli diskrimináciou na základe ich predpokladanej „podradenosti“. Vnímanie týchto dvoch skupín ovplyvnili mnohé postupne vznikajúce stereotypy.

Obidve skupiny pochádzajú z krajín, ktoré sa nachádzajú mimo Európy. Židia z oblasti dnešného Izraela a Palestíny a z južných oblastí pobrežia Čierneho mora. Rómovia zas pochádzajú z Indie. Obidve skupiny migrovali kvôli prenasledovaniu a prenasledovaním majoritnými spoločnosťami v Európe trpeli po celé stáročia. Počas druhej svetovej vojny boli Rómovia a Židia v Európe iba na základe svojej etnickej príslušnosti systematicky vyvražďovaní. Obe skupiny trpeli aj počas komunistických režimov v Európe. Rómovia však dodnes čelia diskriminácii, nenávisti a predsudkom zo strany väčšiny, kým antisemitizmus bol, našťastie, odsúdený aj na spoločenskej, aj na politickej úrovni. Romofóbia sa ešte stále nevníma ako existujúci fenomén, čo znamená, že nie je ani odsúdená.

Aspekty romofóbie

Dehumanizácia a ponížovanie Rómov za ich „cigánstvo“ sú základnými prvkami romofóbie. Rómovia sú vnímaní ako niečo menej než iné ľudské bytosti, a preto nemajú morálny nárok na dodržiavanie ľudských práv. **Táto dehumanizácia nie je založená na nesprávnych úsudkoch alebo ignorancii, ide skôr o legitimizujúci mýtus, ktorý ospravedlňuje násilné konanie väčšiny voči Rómom, ktorí nie sú vnímaní ako individuality, ale len ako „Cigáni“.**

Často sa napríklad hovorí o rómskom probléme namiesto toho, aby sa vravelo o problémoch, ktorým Rómovia čelia. Všetko, čo sa uvádza v súvislosti s Rómami, sa obvykle spája s negatívnymi charakteristikami.

Stereotypy a predsudky o Rómoch sú často v rozpore s racionálnym uvažovaním. Stereotypy často prezrádzajú viac o kultúrnom pôvode človeka, ktorý ich používa, než o Rómoch samých. Ak by sme si urobili zoznam predstáv, ktoré majú ľudia o Rómoch, zistíme, že mnohokrát sú úplne absurdné. Napriek tomu ich však ľudia považujú za nespochybniteľné pravdy. V histórii existuje mnoho príkladov absurdných predpokladov o fungovaní sveta, ktoré pramenia z toho, ako spoločnosť svet vníma (napríklad, že Zem je rovná). Ale mnoho ľudí, osobitne pokrokovovo zmýšľajúcich, si nevie pripustiť, že také absurdné predstavy môžu fungovať aj v súčasnosti.

Stereotypy a predsudky voči Rómom, teda romofóbia, sú v európskej kultúre natoľko zakorenené, že sa vôbec nevnímajú ako predsudky a stereotypy. Tí, ktorí pre ne trpia, musia často únavne presviedčať iných, že sú diskriminovaní bez akejkoľvek príčiny. **Jedným z najvýraznejších čŕt romofóbie je, že aj ľudia, ktorí nemali nikdy bližší osobný kontakt s Rómami, dokážu veľmi podrobne opísať, akí Rómovia sú. Ako vyzerajú, ako žijú a ako sa správajú. Veľmi často je správanie jedného z nich zovšeobecnené na všetkých ostatných Rómov. Prvky (negatívneho) správania sa považujú za atribút rómskej kultúry, nie za vlastnosť konkrétneho človeka.**

Prekonávanie romofóbie

Predsudky a stereotypy voči Rómom možno prekonať iba vtedy, ak si ľudia pripustia ich existenciu. Nič sa nemôže zmeniť, kým si ľudia neuvedomia realitu: že problémom nie sú Rómovia, ale negatívne postoje voči nim.

Úloha médií

Média, niekedy nevedomky, ale oveľa častejšie úplne vedome, šíria negatívne emócie voči Rómom. Napríklad pri správach o spáchaní

trestného činu nemá spomenutie páchatelovej etnickej príslušnosti žiaden význam. To isté platí aj pre ich povýšený postoj. Navyše, médiá často vôbec nevenujú pozornosť prípadom, keď sa Rómovia stávajú obeťami rasovo motivovaných útokov alebo nenávistných prejavov zo strany politikov. Média by mohli zohrávať pri odsudzovaní takýchto prejavov veľmi dôležitú úlohu.

Zároveň by ich úlohou mohlo byť zvyšovanie povedomia a podpora rozmanitosti a multikulturalizmu. Skôr než opakovanie negatívnych obrazov Rómov v médiách by pomohlo predovšetkým všímanie si pozitívnych príbehov. Zároveň by mali poskytnúť aj samým Rómom priestor na vyjadrenie. **Medzi Rómami sú mnohí právnici, učitelia, politici a lekári**, tak prečo nehovoriť aj o nich? Opýtajte sa tých, ktorých príbehy obyčajne ostávajú nevypočuté!²

---

² Na túto tému si môžete prečítať článok: Zobrazenie Rómov v médiách od Karin Waringo, výkonnej riaditeľky organizácie Európske fórum Rómov a kočovníkov, autorizované na publikovanie v rámci kampane DOSTA!

Je toto stereotyp?

Rómovia sú bezstarostní kočovníci, ktorí milujú slobodu a voľnosť. Nosia pestrofarebné oblečenie a veľa zlatých šperkov. Sú vášniví tanečníci, nadaní umelci a skvelí hudobníci. Ich ženy sú nádherné a zvodné ako Carmen z Bizetovej opery alebo Esmeralda z románu Victora Huga Chrám Matky Božej v Paríži. Rómovia vešia budúcnosť a môžu vám počarovať, ak im nedáte peniaze. Sú chudobní a žobrujú. Nerobia nič, aby si zlepšili svoju situáciu, a kradnú busi a sliepky. Radšej žijú zo sociálnych dávok, akoby mali pracovať. Majú oveľa viac detí, ako zvládnu uživiť a ošatiť.

Raz ich počet možno presiahne počet príslušníkov väčšinynej spoločnosti. Dievčatá sa vydávajú veľmi skoro, muži bijú svoje ženy a využívajú deti. V noci tancujú okolo táborového ohňa a niekedy kradnú deti, aby ich predali. Nemajú náboženstvo a sú zát'ážou pre spoločnosť. Nechcú sa integrovať a držia sa na okraji spoločnosti. Sú oveľa šťastnejší, keď sú ďaleko od Nerómov. Nechcú byť občanmi štátu, v ktorom žijú, a kamkoľvek migrujú, len kazia povesť krajiny, z ktorej prišli. Radi žijú v blízkosti smetísk a skládok a ich obydlia sú veľmi špinavé. Boja sa vody, sú alergickí na mydlo a nevedia, ako sa používa splachovací záchod. Šíria mnohé choroby. Nevedia čítať ani písať a nezaujímajú ich učenie ani chodenie do školy. Musia byť mentálne postihnutí. Možno to ani nie sú ľudské bytosti. Žijú vo veľkých rodinách a neprekáža im, že sa musia deliť o izbu aj s desiatimi ľuďmi. Sú chamtiví a večne nespokojní. Sú leniví a nemožno im dôverovať. Geneticky sú predurčení, aby sa stali zlodermi a drogovými dilermi. A vlastne pomenovanie Róm je len taký novotvar, skutočne by sa mali volať Cigáni.

Existuje veľmi veľa stereotypov o Rómoch. Možno ste už sami počuli mnohé z nich. V ďalšom texte si môžete prečítať najbežnejšie mylné predstavy o Rómoch.

Stereotyp č. 1: Rómovia sú „len Cigáni“

Rómovia sa často vnímajú ako homogénna skupina a vnímanie ľudí je redukované na ich „cigánstvo“. Nepovažujú ich za jednotlivcov, ale len za „Cigánov“. Niekedy ľudia používajú, pokiaľ ide o Rómov, najhanlivejšie stereotypy a potom povedia, že napriek tomu poznajú nejakého Róma, ktorý je výnimkou. Hovoriť v zlom o Rómoch škodí všetkým Rómom, aj tomu, koho považujú za „iného“. Rómov, ktorí nenapĺňajú všeobecne prijatý obraz Rómov, často ani za Rómov nepokladajú. V skutočnosti vlastne neexistuje jediný Róm, na ktorého by platili všetky stereotypy, ktoré o Rómoch panujú. Často sa preto stáva, že Rómovia, ktorých sociálne podmienky sa zlepšia, sa odmietajú hlásiť k svojej rómskej národnosti, najmä zo strachu pred odsúdením zo strany majority.

Aj Rómovia sú veľmi rôznorodí. Čo môže byť pravda pre jednu skupinu Rómov, nemusí platiť pre inú. Medzi Rómami existujú rôzne subetnické skupiny, ale možno ešte dôležitejšie rozdiely sú medzi ekonomickými vrstvami a spoločenskými skupinami, ktoré Rómovia tvoria. Rozlišovanie iba medzi „integrovanými“ a „tradičnými“ Rómami by bolo veľmi zjednodušujúce. To, čo platí pre všetky populácie, platí aj pre Rómov: **zovšeobecňovanie nie je nikdy úplne pravdivé a rozdiely medzi jednotlivcami sú väčšie ako rozdiely medzi etnickými skupinami.** Rómovia žijú v rôznych prostrediach, hovoria rôznymi jazykmi a používajú odlišné dialekty rómčiny. Žijú na všetkých piatich kontinentoch a prijali množstvo zvykov majoritnej populácie. Majú rôzne povolania, vyznávajú rôzne náboženstvá a ich finančná a vzdelanostná situácia sa líši od človeka k človeku, od skupiny k skupine, čo závisí od celkovej ekonomickej situácie v krajine, **úplne rovnako ako v prípade všetkých ostatných občanov.**

Stereotyp č. 2: Kočovníctvo

Rómov často považujú za bezstarostných kočovníkov. Ničoho sa zvlášť neobávajú: idú kam chcú, milujú slobodu, žijú v stanoch alebo karavanoch a tancujú okolo ohňa každú noc. Keď sú hladní, jednoducho ukradnú nejakú sliedku miestnemu sedliakovi.

Takáto takmer romantická predstava je veľmi vzdialená od reality. Iba 20 % európskych Rómov vedie kočovný spôsob života, a to takmer výlučne v západnej Európe. Ani v histórii nebolo kočovníctvo nikdy otázkou slobodného rozhodnutia, vždy išlo skôr o prenasledovanie. Neustále vyhánanie z územia bolo základnou črtou rómskej histórie.

Počas stredoveku ich často pokladali za moslimov a stretávali sa s nenávisťou kresťanských Európanov. V mnohých krajinách sa nesmeli usadiť a pracovať. Preto si museli nájsť iný spôsob, ako sa užiť. Téma hľadania možného miesta na usadenie, nájdenia domova, je často ústrednou témou rómskych rozprávok a príbehov.

V období druhej svetovej vojny boli Rómovia jednými z prvých, na ktorých sa zamerl nacistický režim. Rómovia boli transportovaní do koncentračných táborov v celej Európe. Po skončení obdobia komunizmu utekali pred etnickým prenasledovaním. To sa tiež považovalo väčšmi za nomádizmus, než za snahu zachrániť si život. Od pádu železnej opony sa Rómovia z východnej a juhovýchodnej Európy stali obeťami násilných útokov, vyst'ahovania, ničenia majetku, ale aj vraždenia.

Počas storočí usádzanie Rómov postupne znamenalo stratu tradícií a kultúry. Mnoho Rómov si vybralo cestu asimilácie. Veľa z tých, ktorí by si vybrali kočovníctvo ako spôsob života, sa cítia obeťami nútenej asimilačnej politiky zo začiatku 18. storočia. Počas komunizmu sa aj poslední kočujúci Rómovia museli usadiť.

Stereotyp č. 3: Hudba a tanec

Tanec je najmä v literatúre často označovaný za autentickú črtu tradičnej rómskej kultúry. Rómovia sa vďaka nemu považujú za „exotických“. Tanec obvykle nie je súčasťou rómskej kultúry, ak nie je zároveň súčasťou tradície krajiny, kde Rómovia žijú (napríklad v Španielsku alebo v krajinách juhovýchodnej Európy).

Pokiaľ ide o hudbu, ide skôr o zručnosť alebo „remeslo“, ktoré slúži ako zdroj obživy, než o nejakú základnú črtu rómskej kultúry. **Nie všetci Rómovia sú hudobníci**, ale isté skupiny sa na hudbu špecializujú a v niektorých rodinách sa rozvoj hudobného vzdelania po celé generácie podporuje. Mnohí z nich sa stali slávnymi, keď sa vydali na muzikantskú dráhu. V mnohých krajinách si rómskych muzikantov najíma majoritná spoločnosť na svadby alebo iné sviatočné príležitosti. Pri týchto oslavách Rómovia hrajú čokoľvek, čo si „gadžovia“ zažiadajú, nielen tradičnú rómsku hudbu. Odborníci striktne rozlišujú medzi nerómskou ľudovou hudbou (cigánska muzika), ktorú Rómovia hrajú pre Nerómov, a tradičnou rómskou hudbou – *phurikane gila*.

Stereotyp č. 4: Veštenie

Tradične sa verilo, že Rómovia vám môžu „počarovat“, ak im napríklad nedáte peniaze. Niektorí ľudia veria, že vás Rómovia dokážu dostať do hypnotického stavu a okradnúť vás o cennosti. Rómovia si uchovávajú systém povier, ktorý zahŕňa ľúbostnú a čiernu mágiu, výklad predtúch a snov a kliatby, ale ich charakter je úplne iný ako veštenie napríklad z ruky alebo kariet. Rómovia veštia len gadžom za peniaze, nie sami sebe.

Stereotyp č. 5: Tradičné remeslá

Jedným z najznámejších tradičných remesiel, v ktorých sa Rómovia uplatňujú, je kováčstvo. Je pravdepodobné, že tieto zručnosti získali v Arménsku, pretože mnoho pojmov v rómskom jazyku súvisiacich s kováčstvom pochádza z arménčiny.

Poznámka prekladateľky: V uhorských dedinách tieto dedičné tradičné povolania viedli k spoložitiu s nerómskym vidieckym obyvateľstvom, ktoré sa venovalo poľnohospodárstvu. Rómovia im zabezpečovali tovar a služby potrebné v poľnohospodárstve. Narušenie tradičných spôsobov obživy na vidieku, kolektivizácia a industrializácia viedli aj k rozpadu tohto spoložitia – tradičné remeslá zrazu neboli potrebné.

V Rumunsku mali Rómovia až do polovice 19. storočia postavenie otrokov. Po zrušení otroctva sa rozprchli po Európe, v strednej Európe sú známi ako olašskí Rómovia. Jednotlivé remeslá vykonávali často konkrétne subetnické skupiny Rómov, ktoré podľa nich často získavali skupinové pomenovanie – lovári (obchodovali s koňmi – kôň maďarsky ló), kotlári (vyrábali kotle).

Keďže Rómovia často pracovali s kovmi, gadžovia vravievali, že Rómovia poznajú tajomstvá železa a medi. A keďže robili aj s drevom, možno dodať, že poznajú aj tajomstvá dreva!

Skutočnosť je však úplne odlišná. Rómovia sú európski občania a tak ako ostatní občania si hľadajú pracovné možnosti, ktoré by naplnili ich ciele. Ak majú šancu prekonať diskrimináciu zo strany spoločnosti alebo inštitucionálnu diskrimináciu, zamestnávajú sa v akomkoľvek odvetví trhu práce. Ak sa v niektorých profesiách Rómovia uplatňujú

len výnimočne, ide o pretrvávajúcu diskrimináciu na trhu práce. Aj vzdelaní Rómovia majú často obmedzený profesijný rast (tzv. „sklený strop“) alebo majú priestor zamestnať sa iba v profesiách, ktoré sa venujú rómskej problematike (tzv. „sklený box“), akými sú učitelia v rómskych triedach, sociálni pracovníci v rómskych komunitách alebo rôzni úradníci, ktorí majú na starosti rómsku problematiku.

Stereotyp č. 6: Zvyky

Ak hovoríme o rómskych zvykoch, treba si uvedomiť, že medzi Rómami existuje veľká rozmanitosť. Je len málo zvykov, ktoré majú podobné všetci Rómovia žijúci tradičným spôsobom života. Existuje množstvo zvykov, ktoré sa líšia od jednej skupiny Rómov k druhej alebo niekedy dokonca od jednej rodiny k druhej.

Rómske zvyky sa teda navzájom odlišujú rovnako, ako sa líšia zvyky obyvateľstva od jedného regiónu k druhému po celej Európe.

Zároveň treba mať na pamäti, že väčšina európskych Rómov už v súčasnosti nevedie tradičný spôsob života a často nedodržiava žiadne zo starých zvykov. Mnohé z nich už dokonca ani nepozná.

V ľudovej kultúre sú Rómovia často zobrazovaní v romantickom svetle ako krásni, pestrofarebne oblečení ľudia, hrdí a nezávislí, vášniví a milujúci život, bezstarostní, ako ľudia, ktorí si užívajú drobné radosti každodenného života. Ich hudba je vášnivá a ženy zvodné. Takýto obraz prevažuje predovšetkým v literatúre a vo výtvarnom umení a uchováva sa v pamäti aktivitami rôznych organizácií, akými sú rôzne kultúrne inštitúcie, ktoré sa zaoberajú rekonštrukciami historických udalostí alebo prezentujú stredoveké alebo renesančné umenie. V žiadnom prípade nemožno tento obraz považovať za súčasný život dnešných európskych Rómov.³

---

³ Pre viac informácií o súčasných rómskych zvykoch pozri: <http://www.geocities.com/~patrin/tradition.htm>

Stereotyp č. 7: Oblečenie

Podľa mnohých ľudí Rómovia nosia pestrofarebné oblečenie a veľa zlatých šperkov, muži fúzy a charakteristické klobúky. Takto sa však obliekajú iba najtradičnejšie skupiny. Väčšina Rómov sa prispôsobuje svojím oblečením prostrediu, v ktorom žijú.

Kvety, farebné sukne, blúzky a šatky na hlavách nie sú pre rómske ženy špecifické, môžeme ich nájsť kdekoľvek na východe – od Indie až po Balkán.

Tradične rómske ženy nosili dlhé, farebné mnohovrstvové sukne. V nie-ktorých tradičných komunitách nosia vydaté ženy symbolicky na hlave šatku (*diklo*). V týchto komunitách si ženy nechávajú narásť dlhé vlasy a zapletajú si ich do vrkočov. Šperky sa nenosili pre ich krásu, ale pre finančnú hodnotu, ktorú vyjadrovali, podobne ako v prípade iných krajín na východe. V časoch, keď neexistovali bankové účty, nosiť cennosti na tele bolo oveľa bezpečnejšie, ako mať ich niekde ukryté.

Tradične sa nadobudnutý majetok zamenil za šperky alebo mince, ktoré sa nazývali *galbi*. V niektorých prípadoch boli mince upevnené priamo na šatách, ozdobách, alebo sa vpletali do vlasov žien.

Farba oblečenia mala rôzne významy. Červená je napríklad prevažujúcou farbou pri svadobných obradoch. Nesymbolizuje len lásku ako v západných krajinách, ale aj individuálnu obeť spoločnému dobru. Namiesto individuálnej sebeckej lásky tradičné manželstvá požehnávajú dlhotrvajúci vzťah, ktorý spája celé rodiny do pokrvného príbuzenstva (*hanamik*).

Stereotyp č. 8: Čistota

Rómovia sa často považujú za špinavých. Sú obviňovaní z toho, že sú alergickí na mydlo, boja sa vody a sú zdrojom chorôb. **Toto sú absolútne stereotypy.** Niektorí Rómovia majú obmedzený prístup k pitnej vode, pretože žijú v izolovaných oblastiach bez vodovodov, kanalizácie alebo splachovacích záchodov. Často je pre nich veľmi ťažké nájsť si lepšie miesto na bývanie alebo na zlepšenie životných podmienok. Zodpovednosť za zvrátenie tejto situácie majú vlády jednotlivých krajín, kde Rómovia žijú, pretože je ich povinnosťou zaručiť každému občanovi prístup k základným sociálnym právam.

Rómovia netrestajú svoje deti za to, že sa pri hrách zašpinia. Šaty majú slúžiť ľuďom, nie naopak. Preto sa malé rómske deti z osád môžu zdať stále zafúľané.

Čistota vždy patrila medzi základné hodnoty v rómskych tradíciách tak vo fyzickom zmysle, ako aj v zmysle rituálnej čistoty. Existovali veľmi špecifické pravidlá týkajúce sa osobnej hygieny, umývania riadu a prania, ako aj toho, akú vodu možno použiť. Napríklad kúpanie vo vani bolo zakázané, pretože to znamenalo ležať vo vlastnej špíne. Rómsku osadu možno z diaľky identifikovať podľa neustále sa sušiacej opranej bielizne a kobercov.

Napriek tomu je faktom, že priemerná očakávaná dĺžka života Rómov je v mnohých krajinách o 15 rokov nižšia ako u majoritnej populácie. Ale opäť, zodpovednosť za to nenesú sami Rómovia, ktorí sú obeťami nedostatočného prístupu k primeranému infraštruktúrnemu vybaveniu a zdravotnej starostlivosti.

Stereotyp č. 9: Náboženstvo

Mnoho ľudí si myslí, že Rómovia nemajú žiadne náboženstvo. To však nie je pravda. Veľmi často totiž prijímajú náboženstvo majoritnej spoločnosti, v rámci ktorej žijú. Existujú Rómovia, ktorí sú moslimovia, rovnako ako kresťania: katolíci, pravoslávni, luteráni a podobne.

Iba v rámci niektorých skupín je formálne náboženstvo doplnené o vieru v nadprirodzeno, vieru v predtuchy a kliatby. Táto viera sa líši medzi rôznymi skupinami Rómov a je ovplyvnená aj najznámejšími poverami rozšírenými v krajine, kde žijú.⁴

Rómovia nadobúdajú dôveru k duchovným a kazateľom, ktorí sa o nich aktívne zaujímajú a rešpektujú ich ako rovnocenných. U Rómov preto často nachádzajú ohlas aj nové náboženské hnutia.

---

⁴ Viac o rómskej viere sa možno dozvedieť na:
<http://www.geocities.com/~patrin/beliefs.htm>

Stereotyp č. 10: Ženy

Existujú dva typy stereotypov o rómskych ženách. Prvý typ ich zobrazuje ako vášnivé tanečnice, schopné zvieť akéhokoľvek muža. Podľa týchto stereotypov sú ohnivé a exotické, nemorálne a energické. Vedia predpovedať budúcnosť a „počariť“ vám alebo vás uviesť do hypnotického stavu, ak im nedáte peniaze.

Podľa druhého spôsobu stereotypizovania sú rómske ženy špinavé, majú veľa (zvyčajne nedostatočne oblečených) detí, muži ich bijú a širšia rodina využíva. Vydávajú sa v jedenástich rokoch a prvé dieťa majú už v trinástich.

Pokiaľ ide o prvý druh stereotypov, treba poznamenať, že Rómovia tradične majú pevne stanovené normy správania. Nevera a náhodný sexuálny styk sú tradične neakceptovateľné. Navyše niektorí odborníci tvrdia, že tie aspekty rómskeho tanca, ktoré sa vo všeobecnosti vnímajú ako zvodné, sú reliktom dávnych indických chrámových tancov, ktoré v žiadnom prípade nemali pôsobiť zvodne. Hudba, tanec a predpovedanie budúcnosti, ktoré sú vnímané ako integrálne prvky rómskej kultúry, boli v skutočnosti pre Rómov zdrojom obživy.

V prípade druhého typu stereotypov o Rómoch si treba uvedomiť náročné životné podmienky, v ktorých mnohí z nich žijú. Nedostatočný prístup k tečúcej vode, nedostatok oblečenia pre deti alebo prípadný výskyt domáceho násillia, to všetko sú skôr indikátory chudoby ako nejaké rómske charakteristiky.

Stereotyp č. 11: Deti

Keďže pôrodnosť u Rómov je vo všeobecnosti vyššia ako u majoritnej populácie, v mnohých krajinách panujú obavy, že v budúcnosti Rómovia získajú prevahu nad majoritnou populáciou. Nikto sa nepozera na pozitívny aspekt, teda že Rómovia, podobne ako imigranti, pomáhajú vyriešiť problémy so starnutím populácie. Preto by malo byť v záujme celej spoločnosti, aby Rómovia neboli zo spoločnosti vylučovaní.

Rómske deti sa často vnímajú ako špinavé a zanedbané. To, že ich Rómovia majú niekedy veľa, je vnímané ako snaha o získanie čo najvyšších sociálnych dávok. Zdá sa, akoby sa rodičia o ne nestarali a len ich využívali. Rómski rodičia milujú svoje deti tak ako akíkoľvek iní rodičia. Deti sú zbožňované a ochraňované a celá rodina cíti zodpovednosť za ich výchovu. To, ako sú rómske deti vychovávané, sa môže odlišovať od majoritnej populácie a odráža to zlé podmienky, v ktorých tieto deti žijú. Rómske deti žijúce v tradičných rodinách sú často vychovávané skôr „príkladom“ ako učením. Tento spôsob výchovy sa často využíva aj v iných komunitách, ktoré žijú v nepriaznivých podmienkach a nemôžu venovať veľa času vzdelávaniu detí (napríklad Inuiti, ktorých pejoratívne nazývame Eskimáci). Takáto výchova zahŕňa pozorovanie, napodobňovanie a neskôr aj priamu účasť na vykonávaných činnostiach, napríklad pomoc pri domácich prácach.

Stereotyp č. 12: Finančná situácia

Rómov obvykle vnímame buď ako veľmi chudobných, alebo ako extrémne bohatých. Ak sú chudobní, podľa mnohých je na vine ich lenivosť. A ak sú bohatí, je to dôkaz, že obchodujú s drogami alebo sa podieľajú na inej nelegálnej činnosti. V skutočnosti je ich chudoba spôsobená „vylúčením“ z ekonomickej a politickej transformácie v postkomunistickom období. Dodnes sú diskriminovaní a často vylúčení zo školského systému (pozri stereotyp č. 13), čelia diskriminácii pri hľadaní práce a v mnohých prípadoch sú segregovaní v geograficky izolovaných osídleniach. Niekedy pre svoju situáciu nemôžu získať výhody sociálneho zabezpečenia (inštitucionálna diskriminácia). V dôsledku toho všetkého sa Rómovia často dostávajú do bludného kruhu chudoby a sociálneho vylúčenia, ktoré nemožno vnímať ako ich vlastné zlyhanie.⁵ Majetnejší Rómovia majú niekedy tendenciu nápadito prezentovať svoje bohatstvo, napríklad zlaté šperky alebo drahé mobilné telefóny, aby ich stereotypne nevnímali ako súčasť rómskej chudoby.

---

⁵ Viac informácií na:

http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/roma_in_expanding_europe.pdf

Report on “Access of Roma to Employment in SEE”, 2005.

Report on “Access of Roma to Employment” in Bosnia and Herzegovina, 2004.

Report on “Access of Roma to Employment” in the former Yugoslav Republic of Macedonia, 2004.

Report on “Access of Roma to Employment” in Serbia and Montenegro, 2004.

Stereotyp č. 13: Vzdelávanie

Mnohí ľudia si myslia, že Rómovia si necenia vzdelanie. To je do istej miery pravda, ale len v prípade veľmi tradičných rodín a týka sa to len formálneho vzdelávania.

Pravdou však je, že nedostatočná úroveň vzdelania je jednou z najväznejších prekážok Rómov v prístupe na trh práce. Vzdelávanie rómskych detí sa preto vníma ako najvýznamnejší nástroj prekonávania chudoby.

Lenže Rómovia, ktorí chcú chodiť do školy, čelia mnohým bariéram. Pre Rómov žijúcich v segregovaných osadách vzdialených od mesta alebo dediny sa už sama cesta do školy stáva prekážkou. Navyše, rodičia si často nemôžu dovoliť kúpiť deťom adekvátne oblečenie, topánky, školské pomôcky a jedlo. Problém je aj prístup učiteľov a škôl k rómskym deťom. Tie musia neraz navštevovať oddelené triedy, aby neboli v tej istej triede s nerómskymi deťmi. V mnohých krajinách sú rómske deti v neprimeranom počte zaraďované do škôl pre žiakov s mentálnym postihnutím (špeciálne školy). V roku 2006 v niektorých krajinách nerómski rodičia zorganizovali množstvo protirómskych demonstrácií pred školami, do ktorých boli integrované rómske deti.

V mnohých krajinách sú rómske deti nadmerne zaraďované do špeciálnych škôl alebo tried pre mentálne postihnutých žiakov. Často ide o systémový problém: špeciálne školy sa neraz nachádzajú v blízkosti rómskych osád, učivo v nich je menej náročné, jednoduchšie sa v nich dosahuje dobrý prospech a tak získavajú rôzne sociálne benefity, ktoré sa s dobrým prospechom spájajú. Rodičom sa často odporúča, aby dali dieťa do špeciálnej školy, ale nevysvetlí sa im, čo navštevovanie špeciálnej školy znamená a aké to bude mať dôsledky.

Deti, ktorých rodným jazykom je rómčina, majú často v škole problémy zvládnuť vyučovací jazyk: v týchto prípadoch sa môže osvedčiť asistent učiteľa, ktorý funguje ako akýsi „most“ medzi rómskou komunitou a školou. Asistenti môžu pomáhať žiakom jednak pri jazykovej bariére, ale aj pri ťažkostiach s učivom alebo po škole pri príprave na vyučovanie.

Navyše, učebnice často šíria negatívny obraz o Rómoch alebo úplne ignorujú ich úlohu v histórii danej krajiny. A na dôvažok, rómska história vôbec nie je zahrnutá do učebných osnov v školách.

Aj Rómovia, ktorí navštevujú bežné školy, prestížne stredné školy alebo univerzity, často čelia diskriminácii. Mnoho učiteľov a profesorov si myslí, že je hanba mať Rómov na svojich prestížnych školách. Preto Rómov odrádzajú od návštevy takejto školy alebo od uchádzania sa o štúdium na „dobrých“ školách. Hovorievajú, že takúto školu „nemajú šancu zvládnuť“.

Stereotyp č. 14: Zamestnanosť

O Rómoch sa často vravieva, že sa im nechce pracovať a radšej žijú zo sociálnych dávok namiesto toho, aby sa snažili nájsť si prácu. To je však veľmi vzdialené od reálnej situácie väčšiny Rómov. Nemá význam popierať, že aj medzi Rómami sa nájdú takí, ktorí žijú radšej z podpory štátu – rovnako ako medzi príslušníkmi akejkoľvek inej etnickej skupiny vrátane majoritnej populácie. Kľúčovou otázkou však nie je to, či Rómovia chcú pracovať, ale aký typ práce môžu dostať (ak vôbec nejaký): Rómov takmer nemožno nájsť zamestnaných v oblasti služieb. Neexistujú takmer žiadni rómski taxikári, predavači, kuchári, čašníci alebo vrátnici. Pre mnohých ľudí je v podstate nepredstaviteľné, že by zamestnali Róma alebo Rómku na upratovanie domu, nehovoriac o tom, že by ich poverili starostlivosťou o svoje deti.

Ak si Rómovia nájdú prácu, obvykle ide o fyzicky namáhavú, často nebezpečnú a zle platenú. V mnohých prípadoch im cestovné do práce a z práce zoberie veľkú časť výplaty. Rómovia sú zamestnávaní ako stavební robotníci, smetiari, upratovačky alebo lesní robotníci, čo sú najmenej prestížne zamestnania.

Nemožnosť legálne sa zamestnať ich často núti pracovať načierno.

Aj keď je miera nezamestnanosti vo východnej Európe pomerne vysoká, nezamestnanosť Rómov (ktorá v segregovaných osadách dosahuje až 100 %) sa s nezamestnanosťou bežnej populácie nedá porovnať. Samotné zlepšenie vzdelanostnej úrovne nie je dostatočným nástrojom zlepšenia situácie trhu práce. Nevyhnutná je aj zmena postojov zamestnávateľov a úradov práce. Nič sa nemôže zmeniť, kým nezačneme uvažovať o našich stereotypoch týkajúcich sa Rómov. Čo hovorí proti tomu, aby dali zamestnávatelia Rómom kvalitnú a zodpovednú prácu? Mnohí Nerómovia odmietajú predstavu (kvalifikovaného) Róma na vyššej pozícii. Zamestnávatelia sú často neochotní zamestnať Rómov čo i len na kontrakt a tí sú potom tlačení do práce „načierno“.

Stereotyp č. 15: Bývanie

Zdá sa, že mnohí ľudia veria, že Rómovia uprednostňujú život v nehygienických podmienkach. Keďže mnohí z nich žijú bez tečúcej vody, splachovacích záchodov, elektriny a kúrenia, bolo by ťažké nájsť čo i len jedného z nich, ktorý by nechcel zmeniť takéto podmienky za lepšie bývanie. Mnohí Rómovia žijú v blízkosti skládok alebo v izolovaných osadách bez infraštruktúry, pretože sú to jediné miesta, kde sa môžu usadiť.

Nezákonné nútené vyst'ahovanie je v Európe bežným fenoménom (na ktorý médiá často nereagujú) jednoznačne porušujúcim záväzky, ktoré prijali mnohé európske krajiny na základe medzinárodných dohovorov.⁶

Zlepšenie infraštruktúry v rómskych osadách je jedným zo základných cieľov súčasnej politiky Rady Európy. Nanešťastie mnohé vlády nemajú ochotu investovať do zlepšovania situácie v bývaní Rómov alebo sú tieto procesy príliš zdĺhavé.

Najčastejšie stereotypy týkajúce sa bývania Rómov, ktoré robia túto problematiku v spoločnosti extrémne citlivou, je neplatičstvo. Veľa Rómov odkázaných na sociálnu pomoc skutočne nemá potrebné financie na platenie často neprimerane vysokých výdavkov spojených s bývaním. Ak sa má ktokoľvek rozhodnúť medzi zaplatením nájomného a zabezpečením potravy pre svoju rodinu, pochopiteľne uprednostní základnejšie potreby; často sa tak extrémne chudobní ľudia (Rómovia i Nerómovia) dostávajú do začarovaného kruhu nesplateľných dlhov.

Stereotyp č. 16: Rómovia a spoločnosť

Rómovia sú často vykresľovaní ako tí, ktorí sa nechcú integrovať do spoločnosti a sú nedôveryhodní. Ale keďže príliš veľa Nerómov Rómom nedôveruje, je pre nich ťažké stále chcieť byť súčasťou celku.

Majorita pod pojmom „integrácia“ zvyčajne nesprávne očakáva, že Rómovia sa vzdajú svojej kultúry a identity. Ale aj keď sa tak stane, majoritná spoločnosť ich nie plne akceptuje. Dokonca aj Rómovia, ktorí majú dobré vzdelanie a žijú medzi majoritnou populáciou, často čelia vylúčeniu. Strach z odmietnutia je niekedy taký silný, že núti Rómov skrývať svoj etnický pôvod, aby mohli naďalej žiť v spoločnosti a nie na jej okraji. Ak dochádza k dobrovoľnej izolácii Rómov, ide skôr o stratégiu prežitia a ochrany pred nepriateľským prostredím ako o slobodné rozhodnutie Rómov vyčleniť sa zo spoločnosti.

Kým je stále pre mnohých tabu vstúpiť do manželstva s Rómom alebo Rómkou alebo dovoliť to svojim deťom, nemôžeme hovoriť o tom, že sú to Rómovia, kto sa nechce integrovať.

Pasivita

Rómov často obviňujú z toho, že nič nerobia pre to, aby si zlepšili situáciu. Takéto obvinenia súvisia nielen s finančnou situáciou, ale aj so zamestnaním, vzdelávaním alebo bývaním.

---

⁶ Pozri napríklad odporúčanie Rady Európy na zlepšenie podmienok bývania Rómov, kde sa hovorí: Členské štáty by mali vytvoriť legislatívny rámec, ktorý bude naplňovať medzinárodné ľudskoprávne normy, aby bola zabezpečená efektívna ochrana proti nelegálnemu nútenému vyst'ahovaniu a kontrola okolností, za ktorých môže dôjsť k legálnemu vyst'ahovaniu. V prípade legálneho vyst'ahovania musia mať Rómovia zabezpečené adekvátne náhradné bývanie okrem situácií, keď je uplatňovaná vyššia moc.

Viac informácií na: http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/recommendations/rehousing20054_en.asp.

Treba však mať na pamäti, že polovica európskych Rómov žila počas 500 rokov v otroctve. V tomto období nemali možnosť naučiť sa čítať ani písať a mali aj zakázané vzoprieť sa proti neľudskému zaobchádzaniu. Takéto správanie sa prísne trestalo. Zabíjanie Rómov v tomto období bolo také časté, že v mnohých prípadoch to ani nikto neregistroval. Dodnes zostáva násilie voči Rómom často nepovšimnuté. Stáročia nútenej pasivity spôsobili, že je dnes ťažké presvedčiť ich o potrebnosti zakladať hnutia za ľudské práva. Dožadovať sa svojich práv je stále nebezpečné. Rómski aktivisti v mnohých krajinách čelia obt'azovaniu a fyzickému násiliu zo strany rôznych autorít alebo polície.

Reputácia

V mnohých východoeurópskych krajinách si majorita myslí, že Rómovia migráciou do iných krajín kazia reputáciu krajiny, z ktorej pochádzajú. Bez ohľadu na fakt, že „reputácia“ nie je pojem používaný v západnej politike, o reputácii krajín, z ktorých Rómovia pochádzajú, skôr hovorí to, ako s touto menšinou zaobchádzajú, a nie to, ako sa Rómovia správajú.

Aj Rumuni si mysleli, že Rómovia kazia ich medzinárodnú povesť a poškodzujú vyhliadky ich krajiny na integráciu do Európy. Situácia sa ešte zhoršila v čase, keď prestížne francúzske noviny uverejnili články, v ktorých tvrdili, že rumunskí Rómovia prichádzajúci do krajiny boli zodpovední za nárast zločinnosti vo Francúzsku. Iné európske médiá ich nasledovali. V dôsledku toho francúzska vláda sprísnila podmienky prideľovania víz pre všetkých Rumunov. Následne francúzska vláda tieto reštrikcie odvolala, negatívny obraz Rómov však pretrval.⁷

---

⁷ Zdroj: NDI správa Rómska politická participácia v Rumunsku, február 2003.

V septembri 2006 sa poslanec Európskeho parlamentu, rómskej národnosti stal obeťou rasistických útokov bulharského parlamentného pozorovateľa. Keďže tento incident sa odohral v deň, keď padlo rozhodnutie o pristúpení Bulharska a Rumunska do Európskej únie, bola nastolená otázka, či Bulharsko skutočne dbá o dodržiavanie ľudských a menšinových práv.

Kriminalita

Mnohí ľudia si myslia, že Rómovia majú genetickú predispozíciu páchať kriminalitu. To je však nezmysel. V mnohých prípadoch patria Rómovia medzi prvých, ktorí sú podozriví zo spáchania zločinu, ale v prípade dokázania ich nevinu sú odškodnení ako poslední. Kedykoľvek Róm spácha nejaký zločin, je stigmatizovaná celá komunita a je posudzovaná a odsudzovaná pre čin jednotlivca.

Krádeže

Bežné stereotypy zobrazujú všetkých Rómov ako zlodejov. To je opäť príklad, ako si celá komunita nesie stigmú zlodejstva za individuálne činy jednotlivcov, ktorí k tejto komunite patria. V každej spoločnosti nájdeme zlodejov a kriminálnikov, ale celá komunita nie je preto stigmatizovaná tak, ako sa to deje v prípade Rómov.

Na druhej strane je zas veľmi zriedkavé uznanie trestných činov, v ktorých sa stali obeťami sami Rómovia. Polícia nerada zasahuje do sporov, ktoré vznikajú vnútri rómskych komunít, poškodení sa tak často nedokážu dovolať pomoci a podpory. Najvypuklejší problém tvorí úžerníctvo, ktorému sú jeho obeť ponechané takmer úplne bez ochrany štátu. V súčasnom postkomunistickom období sú Rómovia často obeťami pogromov alebo nelegálneho násilného vyst'ahovania, počas

---

⁸ Viac informácií o nútených vyst'ahovaniach Rómov možno nájsť na stránke Sekcie Rómov a kočovníkov Rady Európy: www.coe.int/romatravellers.

ktorého býva ich majetok často zničený, dokonca aj zo strany alebo s podporou verejných orgánov či polície.⁸

Rómovia sa takmer vôbec nepodieľajú na organizovanej a hospodárskej kriminalite tzv. „bielych golierov“, pri ktorej dochádza k neporovnateľne väčším škodám než pri drobných krádežiach.

Drogy

Určite možno nájsť Rómov, ktorí obchodujú s drogami, rovnako ako môžeme nájsť drogových dílerov v ktorejkoľvek krajine sveta. Rómovia nemajú genetickú predispozíciu na také aktivity, obchod s drogami nie je ani súčasťou ich kultúry. Ak sa takéto konanie objaví, je to len jeden z ďalších indikátorov toho, akým ťažkostiam Rómovia čelia, keď sa snažia vstúpiť na „normálny“ pracovný trh a jeden z indikátorov chudoby. **V tomto prípade je situácia Rómov rovnaká ako situácia akejkoľvek znevýhodnenej skupiny.**

Záver

Presvedčili sme vás? Vyskytujú sa takéto stereotypy aj vo vašom okolí? Tak nám pomôžte prelomiť stereotypy voči Rómom!
Dost'! Dosta!

EURO INFO

Chceš vedieť viac?

klikni na **www.euroinfo.gov.sk**

zavolaj na bezplatnú infolinku
SLOVAK TELECOM: 0800 103 104

príď do **Euro Info Centra** v Bratislave na Hlavnom námestí č. 8